

Przyszłość produkcji żywności i rolnictwa – Komunikat w sprawie wspólnej polityki rolnej po 2020 r.

Bruksela, 29 listopada 2017 r.

Przyszłość produkcji żywności i rolnictwa – Komunikat w sprawie wspólnej polityki rolnej po 2020 r.

Dlaczego potrzebujemy nowej reformy?

Wspólna polityka rolna (WPR) jest jedną z najstarszych polityk Unii Europejskiej (UE). Jej pierwotne cele – zabezpieczenie dostaw wysokiej jakości bezpiecznej żywności po przystępnych cenach przy jednoczesnym wspieraniu europejskich rolników – zostały z powodzeniem zrealizowane. Od 1962 r. WPR przeszła szereg reform, a jej aktualizacje sprawiły, że wciąż ma sens. Sytuacja na świecie szybko się zmienia, podobnie jak wyzwania stojące zarówno przed rolnikami, jak i przed całym społeczeństwem. Wobec zmiany klimatu, niestabilności cen, niepewnej sytuacji politycznej i gospodarczej oraz rosnącego znaczenia handlu światowego rolnicy muszą każdego dnia uczyć się funkcjonować w zmieniającym się środowisku. Obowiązkiem prawodawców jest pomaganie im w radzeniu sobie z tymi zmianami oraz zapewnianie jednoznaczności i prostoty przepisów w perspektywie średnio- i długoterminowej.

Europejska polityka rolna uczyniła z UE potęgę rolno-spożywczą: UE jest największym światowym eksporterem produktów rolno-spożywczych, a jej dziedzictwo kulinarne, produkty spożywcze i umiejętności producentów cieszą się niezrównaną renomą. UE nie może jednak spocząć na laurach: sukces nie oznacza, że wszystko idzie doskonale.

WPR musi nadać impuls do przejścia na bardziej zrównoważone rolnictwo. WPR powinna przyczynić się do zwiększenia odporności sektora w trudnych czasach, wspierać dochody rolników i rentowność ich działalności. WPR musi w pełni korzystać z innowacji cyfrowych, które mogą: ułatwiać codzienną pracę rolników, ograniczyć biurokrację i sprzyjać tak potrzebnej w tym sektorze wymianie pokoleń. WPR powinna doprowadzić do wzmocnienia unijnych obszarów wiejskich, które stanowią źródło naszych europejskich tradycji i modelu gospodarstwa rodzinnego.

Opublikowany dziś komunikat nadaje kierunek do realizacji tych celów i sprostania pojawiającym się wyzwaniom w oparciu o mniej nakazowe podejście i większą pomocniczość na poziomie państw członkowskich. Wszystko to ma na celu zbliżenie WPR do tych, którzy realizują ją w terenie.

Jak można dyskutować o zmianach polityki, nie znając budżetu i przyszłych wieloletnich ram finansowych (WRF)?

Pieniądze są środkiem prowadzącym do celu. W komunikacie rozważa się, jak WPR może doprowadzić do jak największych korzyści przy jak najniższych kosztach. To teraz musimy zastanowić się nad celami tej polityki i jej przyszłą strukturą. Pozwoli to ukierunkować debatę, bez uszczerbku dla wniosku Komisji dotyczącego kolejnych wieloletnich ram finansowych (WRF), spodziewanego w maju 2018 r.

Dlaczego w komunikacie nie omówiono szczegółowo niektórych kwestii?

W komunikacie zwrócono uwagę na stojące przed nami wyzwania i możliwości, przedstawiono kierunki i określono możliwości dalszego działania, które należy rozważyć. W najbliższych miesiącach potrzebna jest szerzej zakrojona debata i dalsza praca, aby dokonać postępów w realizacji nakreślonych kierunków i dopracować koncepcje. Według tej samej logiki, na podstawie której w komunikacie zalecono mniej nakazowe podejście i zwiększenie pomocniczości, Komisja pragnie kontynuować debatę na temat praktycznych rozwiązań z szerokim gronem zainteresowanych stron i współprawodawców.

Jakie są kolejne kroki?

W nadchodzących miesiącach dyskusje oraz praca nad konkretnymi celami i przyszłą strukturą polityki w tej dziedzinie będą szły w parze z opracowywaniem kolejnych wieloletnich ram finansowych. Przyjmie to w szczególności formę oceny skutków różnych wariantów, realizowanej z wykorzystaniem informacji zebranych od zainteresowanych stron i obywateli (np. konsultacji publicznych przeprowadzonych w 2017 r., wniosków z programu sprawności i wydajności regulacyjnej, konferencji „Cork 2.0 – WPR: Wyraź swoją opinię”) i obejmie intensyfikację gromadzenia i przetwarzania informacji. Wnioski legislacyjne w sprawie przyszłej WPR są spodziewane przed latem 2018 r., po

majowym wniosku Komisji dotyczącym kolejnych WRF.

W jaki sposób przyszła WPR będzie prostsza dla rolników i organów administracji państw członkowskich?

Komu chce się mierzyć żywoploty, bo „Bruksela każe”? Dlaczego włoski rolnik miałby przestrzegać takich samych wymogów w zakresie ochrony środowiska jak fiński, choć uprawiają rolę w bardzo różnych warunkach?

Przyszła WPR określi wspólne cele oraz zestaw środków pozwalających je osiągnąć. Państwa członkowskie będą mogły wybierać z tego wspólnego zestawu środków, na poziomie krajowym lub regionalnym, najodpowiedniejsze dla nich opcje do osiągnięcia celów wyznaczonych na szczeblu UE.

Przejście od podejścia uniwersalnego do uwzględniania indywidualnych potrzeb oznacza, że wymogi unijne zostaną ograniczone do minimum. Faktyczne potrzeby w terenie będą oceniane przez państwa członkowskie i włączane przez nie do zatwierdzanego na poziomie UE planu strategicznego WPR. Naszym celem jest zawarcie z rolnikami i mieszkańcami obszarów wiejskich paktu zaufania.

Oczywiście również rozwój usług doradczych dla rolników i kompletne wdrożenie geoprzestrzennych wniosków o pomoc będą kolejnym krokiem upraszczającym składanie wniosków o pomoc i wdrażanie środków inwestycyjnych.

W jaki sposób to nowe podejście będzie funkcjonowało w praktyce?

Unia powinna określić podstawowe parametry strategiczne w oparciu o cele WPR, zobowiązania traktatowe UE, lecz także na przykład już uzgodnione cele i wartości docelowe dotyczące środowiska, zmiany klimatu (COP 21) i szereg celów zrównoważonego rozwoju.

Każde państwo członkowskie powinno ustanowić „plan strategiczny WPR”, obejmujący interwencje w ramach obu filarów: filara I i filara II. Plan ten będzie tak ukierunkowywać interwencję w ramach WPR, aby zmaksymalizować jej wkład w realizację celów UE i lepiej uwzględniać lokalne warunki i potrzeby w odniesieniu do tych celów. Jednocześnie państwa członkowskie będą miały więcej do powiedzenia przy opracowywaniu ram zgodności i kontroli mających zastosowanie do beneficjentów (w tym kontroli i kar).

Te plany strategiczne nie będą opracowywane w oderwaniu od siebie, lecz w ramach ustrukturyzowanego procesu, a Komisja będzie je oceniać i zatwierdzać. Pozwoli to zmaksymalizować wkład WPR w realizację priorytetów i celów UE oraz państw członkowskich w zakresie klimatu i energii. Zwiększy to również wartość dodaną UE i umożliwi dalsze funkcjonowanie rynku wewnętrznego produktów rolnych.

Państwa członkowskie będą ponosić większą odpowiedzialność i w większym stopniu odpowiadać za określanie celów i sposób ich realizacji, jednak w ramach tego nowego podejścia nadal będą zapewniane równe warunki działania i ochrona przyrody oraz utrzymane zostaną oba filary tej polityki.

Czy to pierwszy krok do renacjonalizacji WPR?

Wartość dodana UE nigdy nie była kwestionowana i WPR pozostaje jedną z najważniejszych polityk UE. Jest oczywiste, że nie ma rozwiązań uniwersalnych. Jakie są lokalne realia? W jakich konkretnych okolicznościach funkcjonują rolnicy? Chodzi tu o dostrzeżenie różnorodności rolnictwa, potencjału produkcji rolnej, różnych uwarunkowań klimatycznych, środowiskowych i społeczno-gospodarczych w całej UE. Chodzi o akceptację świadomości naszej różnorodności, zamiast prób narzucenia jednego modelu.

Opinie zgromadzone dzięki ogólnounijnym internetowym konsultacjom publicznym od lutego do maja 2017 r. zdecydowanie świadczą o wartości dodanej zarządzania polityką rolną na poziomie Unii, jako że zapewnia to równe warunki działania na jednolitym rynku. Tylko przy wspólnym podejściu rolnictwo europejskie może skuteczniej reagować na wspólne wyzwania, takie jak potrzeba ochrony środowiska czy działania w dziedzinie klimatu. Ponadto często wymieniana była konieczność utrzymania spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej w całej UE, jak również potrzeba stworzenia wspólnych ram wymiany najlepszych praktyk.

Wprawdzie szczegółowe kwestie dotyczące wdrażania środków zostaną uzgodnione na szczeblu krajowym/regionalnym, ale UE zagwarantuje dobrze skonstruowane ramy regulacyjne i budżetowe, umożliwiające osiągnięcie naszych wspólnych celów za pomocą wspólnych instrumentów, zgodnie z Traktatami UE, oraz wypełnienie międzynarodowych zobowiązań UE w zakresie klimatu i zrównoważonego rozwoju.

Dlaczego WPR jest istotna z punktu widzenia ochrony środowiska?

Obszary rolnicze zajmują niemal połowę powierzchni lądowej UE i na całej tej powierzchni działalność rolnicza jest bardzo ściśle powiązana ze środowiskiem. Z jednej strony rolnictwo uzależnione jest od różnych zasobów naturalnych (gleby, wody, powietrza, różnorodności biologicznej) i w dużym stopniu

od warunków klimatycznych, z drugiej natomiast – rolnictwo kształtuje otoczenie – nie tylko poprzez wykorzystanie zasobów naturalnych, lecz także kształtowanie i utrzymywanie krajobrazów, które są przejawem europejskiej różnorodności i miejscami występowania ważnych siedlisk dzikiej fauny i flory.

WPR ma do odegrania ważną rolę w doprowadzeniu do tego, by związki rolnictwa ze środowiskiem i klimatem były jak najbardziej wzajemnie korzystne. W niektórych przypadkach stanowi też narzędzie wsparcia przedsiębiorstw prowadzących działalność pozarolniczą, które mogą mieć wpływ na środowisko, np. w sektorze leśnictwa i innych części biogospodarki.

Przyszła WPR powinna promować i wspierać rolnictwo przyjazne klimatowi, a zrównoważony rozwój powinien być jej głównym priorytetem i podstawą działań.

W jaki sposób przyszła WPR będzie wspierać rolników w ochronie środowiska?

Podstawowym założeniem jest, że rolnicy otrzymujący wsparcie dochodu w ramach WPR będą zobowiązani do stosowania różnych praktyk korzystnych dla klimatu i środowiska. Państwa członkowskie określą szczegółowe warunki – zgodnie z potrzebą osiągnięcia celów na szczeblu UE, ale także z uwzględnieniem uwarunkowań krajowych, regionalnych i lokalnych. System ten będzie opierał się na mocnych stronach obecnej WPR, ale odpowiadające mu prawodawstwo UE będzie prostsze i złożone z mniejszej liczby zasad.

Działania przyjazne dla środowiska, które wykraczają poza ten podstawowy poziom dobrych praktyk, będą wspierane poprzez dobrowolne programy dla rolników – na stosunkowo podstawowym poziomie – oraz przez bardziej zaawansowane systemy. Również w tym zakresie państwa członkowskie będą odpowiedzialne za opracowanie programów w taki sposób, aby spełnić unijne cele, dostosowując środki do warunków krajowych, regionalnych i lokalnych.

WPR będzie także kładła duży nacisk na uwolnienie potencjału badań naukowych, innowacji, szkoleń i doradztwa w celu poprawy skuteczności działań na rzecz środowiska i klimatu, w tym poprzez bardziej efektywne gospodarowanie zasobami.

Jak można zapewnić równe warunki działania rolnikom, jeżeli to państwa członkowskie będą odpowiadać za zobowiązania środowiskowe? Czy powstanie 28 różnych systemów?

Dzisiejszy komunikat stanowi istotny krok w realizacji WPR. Komisja będzie przestrzegać zasady pomocniczości i dążyć do uproszczenia, a jej kontrola nad krajowymi/regionalnymi planami pozwoli uniknąć oczywistych błędów przy podejmowaniu decyzji i wdrażania rozwiązań nieprzystających do celów w zakresie skuteczności działania i podstawowych wymogów UE. Komisja będzie oceniać i zatwierdzać krajowe/regionalne plany strategiczne w taki sposób, aby zmaksymalizować wkład WPR w realizację celów i priorytetów UE i państw członkowskich w dziedzinie klimatu i energii. Takie działania mają istotne znaczenie w zapewnianiu we wszystkich państwach członkowskich wspólnego podejścia do realizacji celów związanych ze środowiskiem i zmianą klimatu. Pod tym względem jedynym realnym wariantem strategicznym są zwiększone ambicje.

Komisja zachowa ponadto swoją kluczową rolę strażniczki Traktatów i instytucji ponoszącej ostateczną odpowiedzialność za zarządzanie budżetem UE, natomiast w ramach procesu kontroli krajowych/regionalnych planów, będzie uważać na to, by unikać nadmiernej regulacji.

Czy utrzymane zostaną dwa filary (płatności bezpośrednie / środki rynkowe oraz rozwój obszarów wiejskich)?

Te dwa filary to dwa uzupełniające się aspekty wspólnej polityki rolnej, które powinny zostać utrzymane. Wyrażają one podział działań WPR na dwa zasadnicze rodzaje interwencji. Pierwszy filar służy wsparciu rolników w rozliczeniu rocznym w formie płatności bezpośrednich i środków rynkowych, uzależnionych od przestrzegania podstawowych zasad i celów środowiskowych. Drugi filar stanowi wieloletnie i elastyczne narzędzie inwestowania, dostosowane do warunków lokalnych każdego państwa członkowskiego i służy w szczególności wspieraniu projektów długoterminowych.

W jaki sposób zagwarantujemy, by w przyszłości WPR była sprawiedliwsza, a małe i średnie gospodarstwa otrzymywały potrzebne wsparcie?

W 2015 r., tj. w pierwszym roku wdrażania ostatniej reformy WPR, 20 proc. rolników otrzymało około 80 proc. płatności bezpośrednich. Budzi to w ramach debaty publicznej zrozumiałe wątpliwości, co do efektywności ekonomicznej oraz sprawiedliwości społecznej.

W praktyce jest to wynikiem koncentracji gruntów oraz charakteru wsparcia, które jest w dużym stopniu uzależnione od powierzchni gruntów rolnych. Ponadto ponad połowa beneficjentów to bardzo małe gospodarstwa, a większość płatności (72 proc. w 2015 r.) trafia do profesjonalnych (rodzinnych) gospodarstw rolnych średniej wielkości (od 5 do 250 ha), które zarządzają większością gruntów rolnych (71 proc.), w związku z czym są w Unii głównymi podmiotami odpowiedzialnymi za dostarczanie dóbr publicznych i korzyści dla środowiska.

Niezależnie od tego Komisja jest zobowiązana do badania sposobów skuteczniejszego ukierunkowywania płatności bezpośrednich oraz zapewnienia sprawiedliwego i lepiej ukierunkowanego wsparcia dochodów rolników w całej UE, jak podkreślono w *dokumentie otwierającym debatę na temat przyszłości finansów UE*. Należy dokładniej zbadać następujące możliwości (wykaz otwarty):

- wprowadzenie obowiązkowego górnego limitu płatności bezpośrednich, z uwzględnieniem kwestii zatrudnienia w celu uniknięcia negatywnego wpływu na miejsca pracy;
- możliwość wprowadzenia również płatności degresywnych jako sposobu ograniczenia wsparcia dla większych gospodarstw;
- położenie większego nacisku na płatność redystrybucyjną, aby móc zapewniać ukierunkowane wsparcie, np. dla małych i średnich gospodarstw;
- zapewnienie wsparcia prawdziwym rolnikom i zwrócenie szczególnej uwagi na tych, dla których działalność rolnicza stanowi podstawowe źródło utrzymania.

Czy rolnicy będą traktowani jednakowo w całej UE?

WPR ma zapewnić, by wsparcie trafiło do prawdziwych rolników, koncentrując się na tych, dla których działalność rolnicza stanowi podstawowe źródło utrzymania, ale jednocześnie musi odgrywać tę rolę zgodnie z zasadą równości między państwami dużymi i małymi, Wschodem i Zachodem, Północą i Południem, jak przypomniał w swym w orędziu o stanie Unii z 2017 r. przewodniczący Juncker.

W tym sensie należy dążyć do zmniejszenia różnic między państwami członkowskimi pod względem wsparcia w ramach WPR. Nawet jeśli uznać istniejące w UE duże zróżnicowanie względnych kosztów pracy i gruntów oraz różny potencjał w zakresie działalności rolniczej, wyzwania, z jakimi muszą się mierzyć wszyscy rolnicy w UE, są podobne w odniesieniu do niestabilności rynku, środowiska i klimatu.

Co można zrobić w ramach WPR by wesprzeć dobrobyt na obszarach wiejskich?

WPR ma wpływ nie tylko na sektor rolnictwa, ale przyczynia się też do wzmocnienia lokalnej gospodarki obszarów wiejskich i poprawy dobrobytu na obszarach wiejskich. Fundusze na rzecz rozwoju obszarów wiejskich mogą np. wspierać rzemieślników przy rozpoczynaniu działalności. Nowe miejsca pracy i możliwości wzrostu gospodarczego mogą pojawić się na obszarach wiejskich dzięki wspieraniu nowych łańcuchów wartości, takich jak: czysta energia, wschodzący sektor biogospodarki, gospodarka o obiegu zamkniętym i ekoturystyka, inwestycje w infrastrukturę fizyczną i kapitał ludzki, w tym w kształcenie zawodowe, programy mające na celu rozwijanie nowych umiejętności, wysokiej jakości kształcenie i łączność. Nowy koncept „[inteligentnych wsi](#)” pomoże społecznościom w rozwiązywaniu problemów związanych z niewydolnością infrastruktury i niewielkimi możliwościami zatrudnienia.

W jaki sposób Komisja wspiera podejmowanie działalności przez młodych rolników oraz wymianę pokoleń w sektorze?

Wymiana pokoleń powinna stać się priorytetem w nowych ramach polityki, przy czym państwa członkowskie mają najlepsze możliwości stymulowania wymiany pokoleń dzięki swoim uprawnieniom w zakresie regulacji dotyczących: gruntów, podatków, prawa spadkowego lub planowania przestrzennego. WPR powinna zapewniać państwom członkowskim swobodę w opracowywaniu programów „skrojonych na miarę”, tj. odpowiadających na konkretne potrzeby młodych rolników .

Plany strategiczne WPR mogłyby uwzględniać wspieranie rozwoju umiejętności, przekazywania wiedzy, innowacji, rozwoju działalności oraz wsparcie inwestycyjne. WPR powinna też pomóc łagodzić to ryzyko w pierwszych latach po rozpoczęciu działalności rolniczej, zapewniając ogólnounijny system wspierania podejmowania działalności po raz pierwszy. Należy ułatwić dostęp do instrumentów finansowych w celu wspierania inwestycji w gospodarstwa i kapitału obrotowego, a także lepiej dostosować ten dostęp do potrzeb inwestycyjnych nowych podmiotów oraz ich wyższego profilu ryzyka. Wsparcie nowego pokolenia rolników można połączyć z odpowiednimi zachętami do zaprzestania działalności rolniczej dla starszego pokolenia i do przekazywania wiedzy między pokoleniami, a także ze zwiększeniem możliwości w zakresie obrotu ziemią i ułatwieniem planowania sukcesji gruntów.

Dlaczego WPR ma wspierać innowację? Czym jest to podyktowane?

Rolnictwo i obszary wiejskie stoją w obliczu szeregu wyzwań, które wymagają innowacyjnych rozwiązań. Potrzebujemy więcej innowacji i lepszego doradztwa. Zaangażowanie obywateli w badania i innowacje jest konieczne, by sprostać zapotrzebowaniu obszarów wiejskich na innowacje cyfrowe oraz lepszy dostęp do internetu i nowych technologii.

Na przykład czujniki mogłyby szybciej wykrywać pogorszenie się stanu zdrowia zwierząt, co pozwoliłoby zmniejszyć koszty leczenia. Dostęp do informacji na temat intensywności światła słonecznego, wilgotności gleby, rynków i zarządzania pogłowiem w czasie rzeczywistym pozwala rolnikom szybciej podejmować trafne decyzje.

W zakresie badań i innowacji warto współpracować na szczeblu UE. Dzięki uczeniu się od siebie

nawzajem w różnych częściach UE uzyskamy lepszy poziom wiedzy i szybciej wprowadzimy innowacje.

Jakiego wsparcia mogą oczekiwać rolnicy od przyszłej WPR w obliczu niestabilności rynku i w przypadku kryzysu rynkowego?

Rolnicy borykają się z wysokim ryzykiem i presją na dochody zarówno w obliczu kryzysów sanitarnych lub fitosanitarnych, jak i w wyniku zjawisk związanych ze zmianą klimatu. Komisja zawsze była i będzie po stronie rolników, o czym świadczą ostatnie dwa pakiety solidarności, każdy o wartości 500 mln EUR, ale wzrastająca częstotliwość zagrożeń wymaga bardziej systematycznego podejścia.

Sektor rolny potrzebuje odpowiednich ram zarządzania ryzykiem, łączących wsparcie na poziomie UE z krajowymi narzędziami państw członkowskich i instrumentami sektora prywatnego.

Na przykład możliwość utworzenia sektorowego narzędzia stabilizacji dochodów, w ramach którego niższe progi strat umożliwiłyby uzyskanie odszkodowania, zwiększyłaby jego atrakcyjność zarówno dla rolników, jak i administracji. Jednocześnie potrzebna jest dokładna ocena, czy należy wprowadzić nowe narzędzia lub rodzaje wsparcia. W związku z tym trzeba rozwijać współpracę między rolnikami i podmiotami łańcucha żywnościowego, w tym wzajemne wsparcie i usługi zintegrowane na potrzeby podziału ryzyka.

Co wyniknie ze stworzenia unijnej platformy współpracy w zakresie zarządzania ryzykiem?

W ostatnich latach jedną z głównych przeszkód utrudniających upowszechnienie instrumentów zarządzania ryzykiem była ograniczona wiedza rolników i innych zainteresowanych stron na temat dostępnych narzędzi oraz ich brak doświadczenia w ich wdrażaniu.

Unijna platforma współpracy w zakresie zarządzania ryzykiem będzie platformą dostępną dla wszystkich zaangażowanych podmiotów, od rolników i organów publicznych po instytuty badawcze i podmioty sektora prywatnego (np. firmy ubezpieczeniowe), umożliwiającą wymianę wiedzy i najlepszych praktyk.

W stosownych przypadkach Komisja będzie pełnić funkcję pośrednika, zajmie się też stworzeniem platformy na specjalnej stronie internetowej.

W ramach platformy grupy ekspertów, panele robocze, seminaria i wydarzenia będą poświęcone konkretnym zagadnieniom zarządzania ryzykiem, np. obliczaniem strat w oparciu o systemy oparte na wskaźnikach. Ponadto platforma będzie oferować możliwość łączenia prywatnych lub publicznych inicjatyw na rzecz zarządzania ryzykiem na szczeblu lokalnym i wyników istotnych prac w innych dziedzinach polityki, np. w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu, agro-meteorologii itp.

Dlaczego WPR ma pobudzać inwestycje i w jaki sposób instrumenty finansowe mogą pomagać rolnikom?

Elastyczne narzędzie inwestycyjne WPR ma zasadnicze znaczenie dla: wspierania konkurencyjności, innowacyjności, dostosowania do zmiany klimatu i jej łagodzenia, a także zrównoważonego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Modernizacja gospodarstwa, opracowanie nowych technologii, remont systemów nawadniania – to działania, które wymagają znaczących nakładów finansowych, i nie można oczekiwać, że rolnicy będą je ponosić wyłącznie we własnym zakresie. Fundusze publiczne dostępne na dotacje nie są wystarczające, aby rozwiązać problem rosnącego zapotrzebowania na inwestycje w tym sektorze. Szacunkowe obliczenia pokazują, że luka rynkowa finansowania rolnictwa wynosi między 1,6 a 4,1 mld EUR na pożyczki krótkoterminowe i między 5,5 a 14,8 mld EUR na pożyczki długoterminowe.

Instrumenty finansowe, takie jak pożyczki, gwarancje i fundusze własne, mogą ułatwić dostęp do finansowania rolnikom (np. posiadaczom małych gospodarstw, osobom rozpoczynającym działalność itp.) lub producentom sektora rolno-spożywczego, którym trudno jest zgromadzić fundusze niezbędne do założenia przedsiębiorstwa lub rozwinięcia go. Łącząc unijne i prywatne źródła finansowania, instrumenty te wywołują efekt mnożnikowy, tj. zwiększą zakres inwestycji (efekt dźwigni).

MEMO/17/4842

Kontakty z mediami:

[Daniel ROSARIO](#) (+ 32 2 295 61 85)

[Clemence ROBIN](#) (+32 2 29 52509)

Zapytania od obywateli: Serwis [Europe Direct](#) – tel. [[00 800 67 89 10 11](#)] lub [e-mail](#)